

OVERZICHT

van de antwoorden, ingezonden door de correspondenten der Centrale Commissie voor Vogelstudie en Vogelbescherming, op de vragenlijst 1914.

(Gepubliceerd door de Ned. Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland).

In het laatst verschenen nummer van *Ardea*, het tijdschrift der Ned. Ornithologische Vereeniging, gaf de heer Dr. L. F. de Beaufort de antwoorden, ingekomen van de correspondenten der genoemde commissie, voor zoover de in 1914 gedane vragen op zuiver ornithologisch gebied lagen.

Inlichtingen werden verzocht over het voorkomen en broeden van *roerdomp*, *kwartel*, *grauwen gors* en *raaf*.

Eerstgenoemde vogel wordt geregeld gehoord in bijna alle streken met uitgestrekte rietvelden. Uit den aard der zaak is het broeden zeer moeilijk te constateeren, doch het ligt voor de hand, dat de vogel daar, waar hij heel den zomer door gehoord wordt, werkelijk nestelt. Op enkele plaatsen, waar de roerdomp vroeger broedende was waargenomen, is hij thans verdwenen: Escharen (van Sambeek), Stompwijk (van Iersel) en Texel (Drijver), doch over het algemeen schijnt deze vogel zich goed te kunnen handhaven.

Minder gunstig staat de *kwartel* er voor; bijna overal neemt hij in aantal af of is hij reeds verdwenen. Menigvuldig komt hij nog voor te Heerlen (Frees en Oremus), Roosteren, Stevensweert, Echt, enz. (van Beurden), bij Zegwaard (van Iersel), in de omgeving van 's Hertogenbosch (van Oordt), van Breda (de Witt Hamer) en van den Bommel op Flakkee (van Leeuwen).

Het vangen, het z.g. weispel van kwartels schijnt meer en meer in onbruik te geraken, een gevolg waarschijnlijk van het geringer aantal dezer vogels. Gevangen wordt hij nog bij Schoonhoven (Teyink), in sommige streken van N.-Brabant (De Witt Hamer en . . . ¹⁾) en tot voor kort nog te Zegwaard (Van Iersel) en te Roosteren (Van Beurden); veel worden kwartels nog geschoten bij den Bommel (Van Leeuwen). Korten tijd geleden werden er jaarlijks duizenden uit Egypte verzonden naar België, die via Terneuzen de bestemming bereikten. Deze dieren dienden uitsluitend voor consumptie (Wiskerke).

Het valt zeer te betreuren, dat deze aardige vogel meer en meer gaat verdwijnen, wellicht grootendeels buiten de directe schuld van den mensch. De besturen van bovengenoemde vereenigingen, Rokin 69 te Amsterdam, houden zich aanbevolen voor bericht, indien kwartels buiten den jachtijd worden gevangen of geschoten; wellicht kan dan met behulp der politie-autoriteiten voor betere bescherming worden zorg gedragen.

In de polderstreken van Groningen is de *grauwe gors* een zeer gewone verschijning (Feitsma, v. d. Burg), veel komt hij ook voor in Limburg (Frees) en in N.-Brabant (Van Sambeek). Uit de andere provincies is geen enkel bericht over het voorkomen ontvangen. ²⁾

De *raaf* schijnt tegenwoordig wel een zeldzame broedvogel te zijn in ons land. Geen der 31 correspondenten heeft in de laatste jaren het broeden kunnen constateeren; wel werden er enkele plaatsen opgegeven, waar deze vogel nog betrekkelijk kort geleden broedde. Alleen bij Zwolle nestelt hij nog, volgens opgave van den heer Thiebout in *Ardea* van 1913.

De laatste twee vragen hebben meer betrekking op vogelbescherming. Sedert lang stond de eekhoorn aangegeven als nestverstoorder en het kwam de commissie gewenscht voor, daaromtrent nadere gegevens te verzamelen. Gevraagd werd, of de eekhoorn ooit op heeterdaad betrapt werd bij het plunderen van een vogelnest of van een nestblok. Het was te voorzien, dat op deze vraag slechts weinig antwoorden in bevestigenden zin zouden inkomen,

¹⁾ Naam van den afzender der lijst werd niet opgegeven.

²⁾ Ik nam hem in Juni 1915 waar op de terp van Oosterbeintum en elders in Ferwerderadeel (Thijssse).

wijl de schuwe en voorzichtige eekhoorns zich niet licht laten betrappen. In een groot gedeelte van ons land is de eekhoorn bovendien onbekend, zoodat het geen verwondering kan baren, dat slechts 8 correspondenten eenig licht in deze zaak brengen, voldoende evenwel, om het vlugge knaagdier niet vrij te laten uitgaan.

Ik wil hier de zwaarste beschuldigingen tegen het eekhoorntje even weergeven. De heer Burgers te Oosterbeek meldt daarover:

»Nestblokken worden herhaaldelijk door eekhoorns verstoord. In één der nestblokken, die ik in de onmiddellijke nabijheid heb, vertoonden zich dit voorjaar voortdurend één oude en twee jonge eekhoorns, die ten slotte werden afgeschoten«.

De heer Brands betrapte de eekhoorn meermalen op het leeghalen van een nestblok.

Overtuigend is ook wat de heer Van Dedem te Heino meedeelde: »Eenige jaren geleden«, schrijft hij, »betrapte ik een eekhoorn die bezig was in den top van een pereboom, op de plek, waar een vink sinds geruimen tijd had zitten broeden. Terwijl er iemand post vatte onder den boom, haalde ik een flobert, schoot het beest dus op heeterdaad en bij maag-onderzoek bleek mij, dat de inhoud bestond uit stukjes vleesch van jonge vogeltjes bedekt met bloedstoppels«.

Ook de boschwachters in de omgeving van Breda hebben menigmaal een eekhoorn betrapd bij het plunderen van vogelnesten; nimmer echter bij een nestblok (De Witt Hamer).

Andere correspondenten brengen ook zeer interessante waarnemingen te berde. De heer Jakma te Hilversum schrijft: »Wij vonden in het Loosdrechtsche bosch twee jaren geleden in een spechtenhol een heele huishouding van eekhoorns, ouden en jongen, welke bijna volwassen waren. In kunstmatige vogelwoningen vonden wij er nooit een aanwezig. Het is niet onmogelijk, dat de eekhoorn de bewoners van het spechtenhol verjaagd of uitgemoord hebben, daar wij voorheen, ook in andere jaren, broedende spechten daarin aantroffen.

Het is stellig een opmerkelijk feit, dat een eekhoornfamilie zich gaat huisvesten in een nestholte en men kan daaruit concludeeren, dat de knaagdieren onze vogels op tweeërlei wijze kunnen benadeelen.

Hoewel hij ze niet op heeterdaad betrapte, kan de heer Feynck te Schoonhoven met vrij groote zekerheid verklaren, dat eekhoorns in de omgeving van Wassenaar ontelbare lijsternesten verstoren. Ieder jaar worden daar eenige nestblokken doorgeknaagd, waarvan hij ook dit knaagdier verdenkt.

De heer Wiskerke vestigt de aandacht op een ingezonden stuk in het *Leidsche Dagblad*, waarin eveneens gewezen wordt op de schade in de omgeving van Wassenaar door eekhoorns veroorzaakt. Hij meent voorts, dat het gering aantal vogels in de Geldersche bosschen een gevolg moet zijn van de toename der eekhoorns, wier natuurlijke vijanden, de marters, verdwenen zijn.

Bij Zutphen werd een eekhoorn waargenomen, vluchtende met een jongen¹⁾ nachtegaal en vervolgd door de ouders (Somer). Ook kraaien laten den eekhoorn niet met rust, al bewijst dit nog niet, dat ze hem als eierroover vreezen.

In het Haagsche bosch daarentegen, waar de eekhoorn nogal veel voorkomt, heeft niemand hem nog op dergelijke euvels betrapd (Van Iersel).

Uit de enkele opgegeven feiten kan men nog geen algemeene conclusie trekken, maar toch is het raadzaam, om in streken, waar de eekhoorn voorkomt, maatregelen tegen dit dier te nemen. Bij nestkastjes kan men het euvel vrij gemakkelijk verhelpen door z.g. eekhoornvrije nestblokken aan te schaffen. Andere nesten kunnen zooveel mogelijk door prikkeldraad of iets dergelijks beschermd worden, vooral waar het nesten van minder algemeene vogels betreft.

¹⁾ Het wil den steller van dit rapport voorkomen, dat dit feit niet onvoorwaardelijk als bewijs kan gelden; nachtegaalen maken spoedig alarm en 't is moeilijk vast te stellen, wat een vluchtende eekhoorn in den bek meevoert.

Het is de commissie gewenscht voorgekomen, nadere inlichtingen over dit punt in te winnen, waartoe eenzelfde verzoek als in 1914 ook in 1915 weer tot de correspondenten werd gericht.

Omtrent de nestkastjes zelve (vraag 6) kwamen antwoorden in van zeer uiteenloopenden aard. Eigengemaakte vogelwoningen komen overal voor en worden met zeer verschillende resultaten gebezigd. De meest primitieve vogelwoningen waarvan gewag gemaakt wordt zijn de kruiken, door de boeren in Twenthe in de boomen opgehangen. Pimpelmeezen maken van deze broedplaatsen gretig gebruik (Wiskerk).

Particulieren doen nog te weinig aan het verschaffen van nestgelegenheid en de controle is overal weinig verzorgd. In Hilversum maakt men gebruik van het systeem van Berlepsch en van de kastjes uit de fabriek van Imming en Van Tongeren. Resultaten worden niet opgegeven (Jakma).

Bovendien komen in Hilversum nog broedhokjes voor van de firma Merkelbach, die volgens den heer Brands beter voldoen dan de bovengenoemde soorten. De kastjes van de firma Imming en Van Tongeren voldoen aldaar het minst (Brands). Deze heer meent ook, dat het aanbeveling verdient de deksels te vervangen door eiken plankjes, die niet scheuren en dus niet zoo licht water zullen doorlaten.

Bij de gestichten Eindegeest en Rijngeest, onder Oegstgeest, zijn 53 kastjes opgehangen, systeem Wolda. Deze kastjes zijn volkomen watervrij. In Mei worden ze gecontroleerd, in September en Februari schoongemaakt. De resultaten zijn gunstig; 37 kastjes waren bewoond door de vogende vogels: koolmees 10, pimpelmees 10, roodstaart 2, huismus 13, boomkruiper 1 en spreeuw 1 (v. d. Klauw).

Op Texel gebruikt alleen het Staatsboschbeheer nestkastjes, die zoo goed als zonder uitzondering door spreeuwen betrokken zijn (Drijver).

Weinig gunstige resultaten worden opgegeven door den heer Burgers te Oosterbeek, die vermoedt, dat onvoldoende onderhoud er de oorzaak van is. Trouwens overal bijna wordt geklaagd over slecht onderhoud en over gebrek aan controle, vooral waar de nestkastjes niet aan particulieren toebehooren.

Voorts worden nog de volgende fabrikaten vermeld:

Te Schoonhoven Marius Leyds; deze woningen voldoen daar zeer goed, meer dan de helft wordt betrokken (Teyinck). Het systeem van Berlepsch voldeed daar minder; door gebrek aan ruimte verongelukte menige jonge vogel. Het wil den steller voorkomen, dat dit euvel ook geldt voor andere fabrikaten en het zou toe te juichen zijn, als de nestblokken van dikkere boomstammen werden vervaardigd.

Bij Zutphen voldoet het model van Imming en Van Tongeren heel goed (Morhec); een tegenstelling dus met de ondervindingen door den heer Brands opgedaan.

Hoezeer de ingekomen antwoorden ook uiteenloopen, één ding kan men veilig aannemen en dat is, dat de in ons land gebruikte modellen van nestkastjes zeer goed bruikbaar zijn, doch dat aan het schoonmaken niet immer de hand wordt gehouden. Met een weinig goeden wil is dat bezwaar gemakkelijk genoeg te overwinnen.

Tenslotte volgt hieronder een overzicht van de verdere opmerkingen, door de correspondenten verschaft, waaruit de toe- of afname van den vogelstand voor sommige streken kan blijken.

Zwarte roodstaartjes komen tamelijk veel voor in de omgeving van Hilversum, veel meer dan eenige jaren geleden (Jakma).

Aalscholvers hebben zich gevestigd in het »Donker Bosch« tusschen Bolnes en Slikkerveer, waar vroeger alleen blauwe reigers broedden. Als vermoedelijke reden wordt opgegeven, het verstoren der nesten in de eendenkooi »Lekzicht« te Lekkerkerk. Ook op hun nieuwe woonplaats worden de aalscholvers niet met rust gelaten (Lels).

Bij Wageningen neemt het aantal *lijsters* hard toe, terwijl dat der spreeuwen zichtbaar afneemt. *Ijsvogeltjes* worden steeds talrijker in de uiterwaarden bij Oosterbeek (Burgers).

In Limburg, waar zooveel vogels worden gevangen, komt de nachtzwaluw nog vrij menigvuldig voor; het waterhoentje verdwijnt meer en meer, een gevolg van het wegschieten dezer vogels. In de moerassen van Echt is de hop tengevolge van het in cultuur brengen van die gronden, geheel verdwenen (v. Buerden).

Rust vinden de vogels ook niet in het noordelijk deel van N.-Holland. Vooral de schooljeugd maakt zich daar aan nestenrooverij schuldig, terwijl er weinig tegen gedaan schijnt te worden (Kos).

Volgens Van Oordt komt de tijftjaf op Walcheren bijna niet voor; de fitis is er zeer algemeen. Ook in andere streken is dit opgemerkt, op Texel b.v. Wie geeft daarover nadere inlichtingen?

In het Park Zorgvliet te 's Gravenhage bevond zich een reigerkolonie van ongeveer 30 paren (Rijkers). Rotterdam was dus niet de eenige stad die zich op het bezit van een dergelijke kolonie kon beroemen. 't Is evenwel hoogstwaarschijnlijk, dat deze kolonie thans, nu het Park als bouwterrein verkocht wordt, verdwijnen zal, wellicht reeds verdwenen is.

Een groot deel van de vogels aldaar schijnt verhuisd te zijn naar de terreinen van Houtrust en naar de aanplantingen in de duinstreek, waar een opvallende vermeerdering van het aantal nachtegalen, roodstaartjes, winterkoninkjes, fitissen en lijsters waargenomen werd. Kool- en pimpelmeezen nestelden op Houtrust, bij gebrek aan beter in de wortelholten der boomen. Een verblijdend verschijnsel mag het heeten, dat in den omgeving van Den Haag door het personeel der plantsoenen veel gedaan wordt in het belang van den vogelstand en dat het publiek tot medewerking bereid schijnt te zijn (Van Iersel).

Over het voorkomen van pestvogels kwamen natuurlijk van verschillende zijden berichten in.

De heer Morhec vond in den krop van een Vlaamsche gaai negen nog gave meikevers. Een bewijs te meer, dat deze vogel niet als uitsluitend schadelijk beschouwd mag worden.

Wielewalen overwinterden in 1913/1914 in Zeeuwsch Vlaanderen (Carp). Waar dit ook van andere streken gerapporteerd is geworden, hoewel niet door andere correspondenten, is het van groot belang aan dit punt de noodige aandacht te schenken. Tot nog toe werden wielewalen uitsluitend als zomergasten beschouwd en het is bijna niet aan te nemen, dat deze teere vogel tegen het kille klimaat van onze winter bestand zou zijn.

Uit het dagboek over 1914 van den heer Iersel tenslotte eenige aantekeningen in den meest beknopte vorm weergegeven:

10 Jan.	Witte kwikstaart.	7 April	Roodstaartje waargenomen.
14 „	Ganzen trekken in N. richting.	12 „	Aankomst van boerenzwaluw.
9 Febr.	„ „ in N.-O. richting,	18 „	Nachtegaal zingt in de vroege morgen,
„ „	Blauwe reigers op de nesten in Zorgvliet aangekomen.	24 „	Koekoek gehoord.
13 „	Zanglijster zingt.	5 Mei	Gierzwaluwen aangekomen.
16 „	Zang van veldleeuwerik.	21 Sept.	Vuurgoudhaantjes op den trek.
24 „	Drukke slag van vinken.	2 Oct.	Het laatste roodstaartje.
23 Mrt.	Blauwe reigers hebben al jongen.	6 „	Nog een tapuit.
28 „	Drukke trek van goudhaantjes.		